

Maarten Valkenburg

PEER GYNTPAD

Op de melodie van de liefde

De citaten en illustraties in dit boek zijn voor zover mogelijk opgenomen in overleg met de rechthebbenden. Wie verder rechten kan doen gelden wordt verzocht contact op te nemen met de uitgever om alsnog in een regeling te voorzien.

1^e druk 2021

2^e aangevulde druk 2023

Inhoud © 2021 Maarten Valkenburg
Fotoportret auteur blz. 134 © 2004 Catherine Pineau
Eindredactie Ciska van Winsen
Vormgeving Marco van Nijnatten

v/h WOONONTWERP ©
Louis Pregerkade 254
3071 AZ Rotterdam
T 06.53906280

in samenwerking met
BRAVE NEW BOOKS ©
www.bravenewbooks.nl

ISBN 9789402125375
NUR 502, 681 en 728

Niets van deze uitgave of onderdelen daarvan mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt zonder schriftelijke toestemming vooraf van de uitgever.

Voor Hanneke en Kåre

INHOUD

die noordelijke liefde
van belegen en verholen sensualiteit
van kussen die niet branden
van rakelinge strelingen
van omhelzingen die niet verpletteren

Jules Cuypers (1906-1994)

Grieg (1948)

1 Aarde 11

Weg naar het noorden
Noorwegen
Vinstrå
Peer Gynt
Peer Gynt - Eerste bedrijf

2 Metaal 43

Natuur
NSB
Bodø
Beiarn
Peer Gynt - Tweede bedrijf

3 Water 61

Hurtigruten
Trondheim
Ontdekkingsreizigers
Peer Gynt - Derde bedrijf

4 Hout 81

Bergen
Edvard Grieg
Peer Gynt - Vierde bedrijf

5 Vuur 97

Oslo
Nobelprijs voor vrede
Henrik Ibsen
Peer Gynt - Vijfde bedrijf
Peer Gynt forever

Verantwoording 127

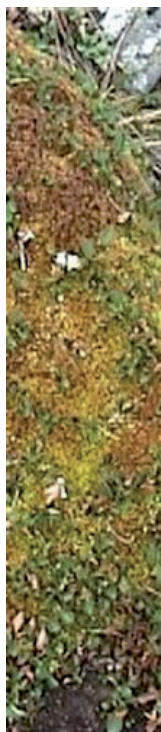
Over de auteur 133

1

AARDE

geel

aarde brengt metaal voort
milt - vochtig - nazomer

Weg naar het noorden

Zomaar een werkdag in de zomer van **1969**. Op weg naar m'n te-
kentafel bij architectenbureau Leo de Jonge N.V. aan het Weena
in Rotterdam, stap ik een halte eerder de tram uit bij Hofplein.
Want daar, voor de abri, zie ik Hanneke uit Hengelo staan. Er
zijn nog steeds mensen die niet geloven in het toeval, terwijl dat
is waar je op de wereld het vaakst tegenaan loopt en naartoe
werkt, als toeval niet zelfs de logica is van de wereld, schrijft
José Saramago ergens ... *Flashback van Hannekes vader, m'n*
leraar Duits op de HBS, en van onze kennismaking in 1966, toen
het mannenbolwerk van de HTS Bouwkunde en Weg- en Wa-
terbouwkunde aan de Sloetsweg werd uitgebreid met de SLP,
een School voor Laboratoriumpersoneel, en er grote aantallen
vrouwelijke studenten verschenen in de wandelgangen en op
het schoolplein ... Blij verrast elkaar ook in Rotterdam te treffen
praten we gehaast even bij. Later zoeken we elkaar regelmatig
op. In 1971 doen we samen een yogacursus op de zolder van de
remonstrantse Arminiuskerk tegenover museum Boijmans. Onze
leraar, de heer Beumer uit Den Haag, is een yogi die naar eigen
zeggen op een dagrantsoen van een enkele banaan kan leven.
Wij gaan na het ontwaken uit de wekelijkse yogasessie regelm-
tig eten bij restaurant Hong Kong aan de Westersingel. In 1976
vertrekt ze om een gezin te stichten met Kåre in Noorwegen, ver
weg boven de Noordpoolcirkel. Regelmatig bezoekt ze Hengelo
en Rotterdam. Na de dood van haar ouders blijft het contact,
later ook via facebook. Nog weer later, in 2020, verschijnt op fa-
cebook een nieuwe groep, genaamd 074 Hengelo - Jaren '60 '70
'80 en '90, die de Twentse nostalgie levend houdt.

In de kerstvakantie van **1991** speelt het RO-theater een fami-
lievoorstelling van Henrik Ibsens stuk over Peer Gynt in de Rot-
terdamse schouwburg. Tijdens een gezinsvakantie in 1993 naar
de Scandinavische landen komt Noorwegen er wel wat bekaaid
vanaf met een dagje Oslo. De Schreeuw van Edvard Munch
moet dan nog gestolen worden, de mensbeelden van Gustav Vi-

geland maken diepe indruk, evenals de verkeerscongestie in de stad met een tolsysteem - na de sensatie van lege autobanen in Denemarken. Bij het koninklijk paleis genieten we, zoals eerder in Londen en later in Stockholm en Kopenhagen, van het aflossen van de wacht. In museum Vikingskipethuset bewonderen we de schepen van de Noormannen.

In het land van Peer Gynt, een opvallende NRC-kop uit **2002**, staat een inspirerend verhaal over het Peer Gynt-wandelpad en het Gálámeer waar 's zomers Peer Gynt in de openlucht wordt opgevoerd met de muziek van Edvard Grieg. Vanaf dat moment worden er nieuwe reisplannen gemaakt. In 2006 worden de plannen verder noordelijk uitgebreid naar Hanneke en Kåre, die inmiddels ook grootouders zijn geworden. En dan komt de vraag over een excursie naar het bloedende ijs van de afsmeltende Noordpoolkap. Je kunt je afvragen wat een mens daar heeft te zoeken, reageert Hanneke wijs. Het ramptoerisme wordt uit het programma geschrapt. Zo ontstaat langzaam maar zeker het definitieve plan voor een rondje Noorwegen in de zomer van 2007, het jaar waarin ook de 100^e sterfdag van Grieg wordt herdacht. Over die reis naar het noorden gaat dit boek ter ere van Hannekes gedenkwaardige verjaardag in **2021**.

Noorwegen in 2007
4.640.000 inwoners

Etymologie

Volgens de traditionele IJslandse sagen is het Noor in Noorwegen afkomstig van koning Nor Thorrasson uit de Orkneyinga Saga. Moderne etymologen geloven dat de naam van het land

De noordelijke weg betekent. Deze noordelijke weg is de naam van een straat tussen het eiland Karmøy en het vasteland. De eerste koning van Noorwegen, Harald Hårfagre, woonde op het eiland toen hij zijn rijk verenigde. Deze straat had enig belang, omdat het de enige praktische scheepsroute naar het noorden was. De straat was de Weg naar het noorden, en zo kreeg het koninkrijk zijn naam - in het Oudnoors Norvegr of Norðvegr, in het Angelsaksisch Norpweg, in het Middeleeuwse Latijn Northvegia. De huidige naam van Noorwegen is Noreg in het Nynorsk, wat maar een paar letters afwijkt van het originele Noordelijke weg: Nor(d)-(v)eg, en Norge in het Bøkmål, de officiële landstaal.

Staat

Hoofd kerk en staat	Koning Harald V
Regeringsleider	MP Jens Stoltenberg
Dag van de grondwet	17 mei (1814)
Lid van	NAVO, sinds de oprichting in 1949
Geen lid van	EEG, EMU en EU
Oppervlakte	385 155 km ² = 11xNL
Bevolking	4.719.402 inwoners, onder wie 2.700 Nederlanders 12,1 inwoners/km ² = 0,03xNL

Kerk

Kerstening	11 ^e eeuw (koning Olaf de Heilige)
Reformatie	1537
Staatskerk	Evangelisch Luthers
Godsdienstvrijheid	sinds 1964

Beknopte geschiedenis tot 1814

De eerste mensen in het huidige Noorwegen doken op uit de préhistorie, toen grote ijskappen zich terugtrokken over Scandinavië. Tienduizend jaar geleden jaagden de voorvaders van de Noren op rendieren en andere prooidieren tijdens hun lange trek naar het noorden. Het land dat ze betraden was eeuwenlang bedolven geweest onder zware ijskappen, waardoor de kustlijn

200 m hoger lag dan tegenwoordig het geval is. Hoewel men niet zeker weet waar de voorouders van de Noren vandaan kwamen en welke routes ze volgden naar het noorden, is het zeer waarschijnlijk dat één van deze routes door Østfold liep. Een andere route liep mogelijk van het tegenwoordige Noordzee-continent naar Zuidwest-Noorwegen. Deze eerste Noren waren jagers in kleine groepen. De overschakeling op de landbouw vond in Noorwegen ongeveer 5.000 tot 6.000 jaar geleden plaats, aanvankelijk in het gebied rond de Oslofjord. In Noord-Noorwegen waren de mensen jagers. In Finnmark bestond een seizoensgebonden samenwerking tussen vele verschillende mensen. In de Romeinse tijd (0-400) bestonden er banden met beschavingen in het zuiden. In deze periode werd ook het schrift, in de vorm van runentekens, bekend in de Scandinavische landen. De volksverhuizingen van 400 tot 550 markeerden een onrustige periode in de geschiedenis van continentaal Europa, ook in Noorwegen. De aanwezigheid van boerderijen in de randgebieden duidt erop dat het ontstaan van nederzettingen een verzadigingspunt had bereikt. De westelijke kustgebieden waren ontbost. Door de moeilijke tijden waren de stammen gedwongen verdedigingswerken te bouwen. Resten zijn nog zichtbaar in een strook van 50 km langs de oostelijke oever van het Mjøsameer.

Afscheiding van Denemarken 1814

Na de slag om Leipzig in 1813, waarbij Napoleon een verbluffende nederlaag leed, kwam een einde aan de unie tussen Noorwegen en Denemarken, die 434 jaar had geduurd. Zweden, één van Napoleons tegenstanders, was in het oosten Finland kwijtgeraakt aan het tsarenrijk en kreeg Noorwegen als oorlogsbuit en bescherming van de westgrens. De neef van de Deense koning, prins Christian Frederik, was op dat moment regent van Noorwegen. Samen met zijn oom bereidde hij een Noorse opstand voor om te voorkomen dat het land zou worden overgenomen door Zweden en waarschijnlijk ook om de oude unie te herstellen. De actie had tot gevolg dat er een vergadering bijeenkwam met als doel een grondwet op te stellen. Dat gebeurde in Eidsvoll (70 km

benoorden Oslo), waar op 17 mei 1814 een Noorse grondwet werd aangenomen (NL 1848) en Christian Frederik tot Noorse koning werd gekozen. Tot op de dag van vandaag is 17 mei een Noorse nationale feestdag. De Zweden echter oefenden diplomatieke druk uit en organiseerden een militaire veldtocht van getrainde troepen, die de Noren in rap tempo aan zich wisten te onderwerpen. Er werd een overeenkomst gesloten in Moss (bezuiden Oslo), waarin de Zweden de Noorse grondwet accepteerden, met de amendementen die noodzakelijk waren voor een unie van de twee koninkrijken. Koning Christian Frederik deed afstand van zijn macht en verliet het land. Noorwegen maakte opnieuw deel uit van een unie.

Unie met Zweden 1814-1905

In de jaren na 1814 moest de nieuwe natie herhaaldelijk vechten voor haar bestaan. Noorwegen werd getroffen door de zwaarste economische depressie die het ooit had meegemaakt. Vanaf de jaren '30 van de 19^e eeuw maakte het een periode van economische groei door, waardoor de behoefte aan vrijere handels- en invoerregels ontstond. Ook op andere gebieden begon Noorwegen deel te nemen aan de algemene ontwikkelingen in Europa. Binnen de unie kwam de rancune jegens de Zweedse monarchie naar voren, niet in de laatste plaats omdat het buitenlandbeleid in zijn geheel vanuit Stockholm werd geleid. De grootste strijd tegen de Zweedse monarchie betrof de introductie van het parlementarisme, het constitutionele principe dat een regering de steun moet hebben van de volksvertegenwoordiging om aan de macht te kunnen blijven. Tegen het einde van de 19^e eeuw liepen de conflicten binnen de unie hoog op. Bij het referendum van 1905 stemden 368.392 Noren vóór en 184 tegen beëindiging van de unie. In Karlstad werd verder onderhandeld met als resultaat een vreedzame ontbinding van de unie.

Na 1905

De toekomstige regeringsvorm van Noorwegen was onderwerp van hevige discussie. Uit een referendum bleek dat een grote